

ГОСПОДАРЬКО-БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РАННЬОСТИГЛИХ СОРТІВ ПОМІДОРА ЗА БЕЗРОЗСАДНОГО СПОСОБУ ВИРОЩУВАННЯ

*І.М. Бобось, кандидат сільськогосподарських наук
О.О. Мартосіч, студентка*

Показані потенційні можливості ранньостиглих і середньоранніх сортів помідора на природному інфекційному фоні, вирощених безрозсадним способом в умовах Лісостепу України.

Помідор, сорт, урожайність, товарність, дегустаційна оцінка, хвороби.

Серед овочевих культур одне з провідних місць належить помідорам. Плоди помідора використовують для свіжого споживання, переробної промисловості, для консервування, сушіння, заморожування, виготовлення соків, томатної пасти, соусів. В основі будь-якого напрямку використання покладено сорт [1,5,6].

Останнім часом збільшуються витрати на виробництво помідора за рахунок удосконалення технологій вирощування й впровадження нових сортів і гібридів, які дають більш стабільні, надійні та високі врожаї. Серед сортів овочевих культур помідор відрізняється найбільшим різноманіттям. Сортимент помідора дуже великий та інтенсивно зростає кожного року, що говорить про популярність цієї культури як за поширенням, так і споживанням.

У 2012 р. в Державному реєстрі сортів рослин України було описано 364 сортів і гібридів, з них 105 вітчизняної селекції, в т.ч. державних установ 67 назв. Це рекордна кількість серед усіх овочевих культур, причому сортимент постійно змінюється й поповнюється [1,6].

Враховуючи ту обставину, що виробнику на сучасному етапі важко зорієнтуватися в такому сортовому різноманітті, потрібно вивчати нові сорти культури, щоб впроваджувати кращий сортимент у виробництво для отримання високої урожайності з найкращими якісними й смаковими властивостями плодів.

Мета дослідження – дослідити сорти помідорів вирощених безрозсадним способом в умовах Лісостепу України та визначити їх морфологічні особливості, продуктивність, стійкість проти хвороб для забезпечення максимальної урожайності культури з високими якісними й смаковими властивостями. Для її досягнення були поставлені такі **завдання**: вивчити особливості проходження фенологічних фаз розвитку та морфологічних ознак сортів помідора; визначити продуктивність та урожайність сортів помідора для одержання плодів з високими якісними та смаковими властивостями.

Матеріали і методи дослідження. Дослідження проводили в 2011 р. на колекційній ділянці кафедри овочівництва в НДП “Плодоовочевий сад” НУБіП України, в трьох повторностях за методикою однофакторних дослідів [3,4]. Розмір облікової ділянки становив 5 м². У всіх дослідах проводили фенологічні спостереження, біометричні вимірювання рослин, облік врожаю, біохімічні аналізи та дегустаційну оцінку плодів. Технологія вирощування відповідала

рекомендаціям щодо виробництва помідора безрозсадним способом у певній зоні [2].

Предметом досліджень були ранньостиглі сорти помідора вітчизняної селекції Астероїд, Чайка, Малинове Віканте, Гейзер, сорт голландської селекції Джина та середньоранні сорти Любимий, Оберіг, Елеонора, Зореслав, сорт придністровської селекції Ляна, який за даними експертної оцінки поширений у виробництві в зоні Лісостепу. За контроль взято сорти Джина й Любимий.

Результати дослідження. Тривалість міжфазних періодів була різною в сортів. За фенологічними спостереженнями сортовий склад культури, який вивчався, характеризується ранніми строками досягання. У ранньостиглій групі скоростиглістю відзначились сорти Джина й Чайка з найкоротшою тривалістю фенофаз і вегетаційним періодом 99 днів, у середньоранній – сорти Елеонора та Ляна з вегетаційним періодом 103–104 дні.

Товарна урожайність сортів ранньостиглої групи, які досліджували коливалась у межах 8,3–14,2 кг/га, середньоранніх – 12,4–17,1 кг/га. Серед ранньостиглої групи сортів відзначився сорт Малинове Віканте із врожайністю 14,2 т/га. Крім того у цього сорту середня маса плодів виявлена найбільшою серед всіх досліджуваних сортів – 100,7 г. Істотно відрізнялася врожайність у сорту Чайка 8,3 т/га, що на 5,2 т/га менше за контроль. Товарність плодів цього сорту значно менша порівняно з усім сортиментом, який досліджувався. Серед середньоранньої групи істотно вищою урожайністю виділився сорт Зореслав, у якого встановлено товарну врожайність на рівні 17,1 т/га та товарністю плодів 86,4 % (табл.1).

1. Господарсько-цінні показники сортів помідора

Сорт	Товарна врожайність за повторностями, т/га			Товарна врожайність, т/га	Середня маса плоду, г	Товарність, %
	I	II	III			
Ранньостигла група сортів						
Джина (контроль)	10,8	14,7	15,0	13,5	62,8	85,0
Астероїд	13,1	12,0	11,5	12,2	35,4	83,7
Чайка	7,9	9,0	8,0	8,3	40,0	62,3
Малинове Віканте	13,1	15,5	14,0	14,2	100,7	70,8
Гейзер	12,8	10,5	11,8	11,7	43,4	68,6
НІР ₀₅				2,8		
Середньорання група сортів						
Любимий (контроль)	14,5	16,2	14,3	15,0	97,5	64,9
Оберіг	11,5	13,2	12,5	12,4	45,4	75,5
Ляна	14,1	13,0	14,0	13,7	44,8	61,3
Елеонора	13,2	12,5	12,1	12,6	67,2	54,3
Зореслав	18,0	17,0	16,3	17,1	45,8	86,4
НІР ₀₅				1,6		

За динамікою надходження врожаю в групі ранньостиглих першими вступили в плодоношення сорти Джина, Малинове Віканте. При цьому в сорту Малинове Віканте за перший збір отримано найбільшу кількість продукції, що говорить про скоростиглість та адаптивність сорту в певних умовах вирощування. У групі середньоранніх сортів першим плодоносити розпочав сорт Зореслав, у якого за першого збору отримано найвищий врожай, який становить 5,5 т/га.

Рослини та плоди помідора протягом вегетаційного періоду уражувались такими хворобами, як вершинна гниль, фітофтороз та чорна бактеріальна плямистість. Встановлено, що найменш стійкими до бактеріальної плямистості виявились сорти ранньостиглої групи Гейзер і Малинове Віканте, середньоранньої – Любимий, Ляна й Елеонора. Високою стійкістю до хвороби характеризується сорт Зореслав.

Найбільш шкодочинним для сортів помідора виявився фітофтороз, який вплинув на їх товарну врожайність. Обстеження на ураження фітофторозом виявило, що в групі ранньостиглих сортів стійкими проти хвороби виявились Астероїд, Чайка та відносно стійким Малинове Віканте, у якого розвиток хвороби розпочався в останній період спостережень. Порівняно стійкими виявились сорти Ляна та Елеонора в середньоранній групі, поширення хвороби яких на останню дату відмічено на рівні 19,2–20,0 %, найменш стійким характеризується сорт Гейзер, у якого поширення хвороби на останню дату збору становило 76,2 %.

Сорти помідора, які досліджували відрізнялись смаковими та якісними показниками. Так, вищий вміст сухої речовини та цукрів отримано в сортів Любимий, Оберіг і Малинове Віканте з найвищою дегустаційною оцінкою 8,5–8,7 балів.

Висновки. Формування урожайності плодів помідора та їх стійкість проти хвороб значною мірою залежить від сортових особливостей. Високою товарною врожайністю на природному інфекційному фоні характеризуються ранньостиглі сорти Малинове Віканте та Джина й середньоранні Зореслав і Любимий, які забезпечують урожайність товарних плодів 13,5–17,1 т/га. Високими смаковими та якісними властивостями відзначилися сорти Любимий, Оберіг і Малинове Віканте з дегустаційною оцінкою 8,5–8,7 балів.

Список літератури

1. Беневьят Л. Выбираем сорт томата / Л. Беневьят // Овощеводство. – 2010. – № 1. – С. 10–12.
2. Вітанов О.Д. Технологія вирощування томату на харчування та насіння / О.Д. Вітанов, В.М. Тимчук // Посібник українського хлібороба: наук.-виробничий щорічник. – 2010. – Х.: 2010. – 304 с.
3. Методика державного сортопробування с.-г. культур (картопля, овочеві та баштанні культури) / За ред. В.В. Волкодава. – К.: Алефа, 2001. – 101 с.
4. Методика польового досліджу / За ред. Б.А. Доспехова. – Х.: Основа, 2002. – 293 с.
5. Сільськогосподарський портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.agromage.com.ua

6. Янчук А. Выращивание томата в открытом грунте для потребления в свежем виде [Электронный ресурс] / А. Янчук // Овощеводство. – 2010. – № 3. – Режим доступа: [http:// www.ovoshevodstvo.com](http://www.ovoshevodstvo.com)

Показаны потенциальные возможности ранних и среднеранних сортов помидора на природном инфекционном фоне, выращенных безрассадным способом в условиях Лесостепи Украины.

Помидор, сорт, урожайность, товарность, дегустационная оценка, болезни.

Were shown the potential capabilities of early and middle-early varieties of tomatoes on the natural infectious background that were cultivated by the non-seedling way under the conditions of Ukraine's Forest-Steppe.

Tomato, variety, yield, marketability, tasting evaluation, diseases.